

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וישלה
כסלו ה'תשפ"ב ב'של"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין ביעור פירות שביעית כאשר הם תערובת של כמה מינים, וזמן ביעורם הוא שונה, הכובש שלושה כבשים וכו', והאם חוששים גם ל"טעם" שבאותה תערובת.

ביאור דברי הרמב"ם כי אם התחיל לאכול מהתערובת הרי הכל מבוער, בעניין המובא בספר 'שנת השבע' לגבי יין של שביעית המעורב בתוך החרוסת לפסת, וחידוש כי בזמנינו שישנה הקפאה טובה לא שייך דין 'אם התחיל בה, הרי הכל מבוער'.

טעם מצות ביעור פירות שביעית, מדוע לדעת הרמב"ם צריך ביעור ממש ולא סגי להפקירם, ובעניין דעת הגרשז"א ועוד כי אין צורך להגעיל כלים שבישלו בהם פירות שביעית לאחר זמן ביעורם.

המשך מהשיעור הקודם בעניין אתרוג של שביעית, האם יש לו ביעור, ואם כן אימתי, והמשך התשובה לשאלה מהשיעור הקודם כיצד שייך ביעור באתרוג והלא הוא דר באילן משנה לשנה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 620

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה

כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

שאפשר להבחין במיני הירק שבכבישה, אזי כאשר מגיע זמן הביעור של אחד מהם, תוציא אותו, והיתר מותר. וכשמגיע הזמן של-שני, אם הוא 'כלה לחיה מן השדה', תוציא גם אותו.

המקור לכך הוא במשנה במסכת שביעית [פרק ט' משנה ה'] – ושם יש בזאת מחלוקת בין תנאים – כתוב שם כך, הכובש שלשה כבשים בחבית אחת, רבי אליעזר אומר, אוכלין על הראשון. דהיינו, הוא מחמיר, כי צריך ללכת לפי הירק הראשון, כאשר הגיע זמנו של-ראשון, אפילו שלגבי היתר עדיין לא הגיע זמנם, אבל כיון שכל אחד נותן טעם בשני ובשלישי, אם הגיע זמנו של-ראשון, אזי צריך לבער גם את הפרי השני והשלישי, אפי' שלא הגיע זמנם, כי הם קיבלו טעם מן הירק הזה. אולם רבי יהושע, מיקל לגמרי. רבי יהושע אומר, אף על אחרון. אין צורך לבער אותם. אפשר להשאיר את כולם, עד שמגיע זמנו של-אחרון. ישנם שם הסברים במפרשים, למה רבי יהושע סובר כך, אולם לא ניכנס לכך כעת, ובלא"ה אין ההלכה כך, אלא כרבן גמליאל האומר, כל שכלה מינו מן השדה, יבער ממנו מן החבית. כל אחד, לפי זמנו. והלכה כדבריו.

השאלה היא, למה רבן גמליאל לא חושש ל'טעם'? הרי הירק הזה, הגיע זמנו להתבער, א"כ נכון שכעת אני מוציא אותו, לא אוכל אותו בעצמו, אבל הרי הוא נתן טעם בשני ובשלישי? אלא מאי, אומרים התוספות במסכת פסחים [דף נ"ב ע"א], הטעם, נחשב כמבוער. ויש אומרים שלומדים זאת מפסוק, כך תוס' הרא"ש אומר שם כי זה נלמד מן הפסוק [ויקרא כ"ה, י"ב] מן השדה תאכלו את תבואתה יעו"ש, כיון שזה לא ממשות הירק בעצמו, ק"ו למי שסובר שהביעור הוא מדרבנן ולכן הקילו בכך, אבל גם לפי איך שסוברים רבים בדעת הרמב"ם כי הביעור הוא מדאורייתא, אזי או שיש לימוד מיוחד מן הפסוק, או מהסברא שהטעם אינו נחשב.

אפשר אולי להבין כך. אבל מצד שני, ישנה הלכה אחרת, שהרמב"ם פוסק אותה בהמשך אותו הפרק [הלכה כ"א], הכובש ורד שביעית

בעניין ביעור פירות שביעית כאשר הם תערובת של כמה מינים, וזמן ביעורם הוא שונה, הכובש שלושה כבשים וכו', והאם חוששים גם ל'טעם' שבאותה תערובת.

לשון הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל [פרק שביעי הלכה ה'], אילן שעושה פירות שתי פעמים בשנה, והיו לו מפירותיו הראשונות, הרי זה אוכל מהן כל זמן שפירות שניות מצויות בשדה, שהרי מאותו המין בשדה.

בעניין ביעור, כאשר 'כלה לחיה מן השדה, כלה לבהמתך מן הבית', פוסק הרמב"ם כי אם מה שנקרא במשנה בשם 'דפרא' – הו פירא, דהיינו פעמיים פרי, דהיינו עץ הנותן פירות פעמיים בשנה, ונשאר לך עדיין הפירות הראשונות, למרות שזה לא של העונה הזאת, אלא של העונה של חצי השני של השנה, אבל כיון שזה באותה השנה, נמצא עדיין מאותו המין בשדה, אזי אפשר לאכול לפי החלק של המשך השנה.

ובהלכה ו' כותב הרמב"ם, הכובש שלשה פבשים בחבית אחת, כל שכלה מינו מן השדה, יבער מינו מן החבית. ואם התחיל בה, הרי הכל כמבוער.

ההלכה הקודמת שהבאנו [הלכה ה'], לגבי העושה פירות פעמיים בשנה, זהו דבר הנוגע למה שהתחלנו לדבר בשיעור הקודם בעניין האתרוגים, בעז"ה בל"ג נרחיב על כך בהמשך. רק ברצוני לעמוד קודם, על עניין זה שהוא יותר קצר.

הרמב"ם אומר [בהלכה ו'], כי אם אדם כובש ג' כבשים בחבית אחת, דהיינו לכבוש בחומץ או במלח או בציר וכדומה, שלושה מינים של ירקות, אבל לכל אחד ישנו זמן ביעור אחר. על ידי שהוא כובש אותם, זה מתקיים הרבה זמן, וכאשר מגיע זמן הביעור של הראשון, כגון בניסן, ואח"כ השני באייר, והשלישי בסיון, השאלה עד מתי הוא יכול להשאיר את הכבשים האלה?

אומר על כך הרמב"ם, כל שכלה מינו מן השדה, יבער מינו מן החבית. דהיינו, כיון

שערי יצחק – השיעור השבועי

אף אחד לא ישאל, למה כתוב שלושה, ולא חמשה, כי מבינים ששלושה וחמשה או יותר זהו אותו הדבר. או אפשר לומר, כי רוצים להודיעך בזה כוחו של רבי יהושע, שאפילו כשישנם שלושה, הוא מיקל ללכת לפי התאריך האחרון, למרות שהשניים כבר הגיע זמן ביעורם.

אבל לכאורה, גם אם היו שניים, זה אותו הדבר? ראיתי כי בעל משנה ראשונה שואל את השאלה הזאת, ואין לו תשובה על כך. וז"ל, הכובש שלושה כבשים, צ"ע אמאי נקט שלושה, הא בשניים שייך פלוגתייהו נמי. הרי המחלוקת שייכת גם בשניים, א"כ למה מדברים על שלושה?

אולי, זאת גופא התשובה. כל מה שרבן גמליאל מתיר, זה רק בשלושה. כי הרי ישנם כאן בתערובת ג' מיני ירקות, כל אחד נותן טעם לאחרים, בא ר"ג ואומר כי אם תוציא אחד, השאר מותר. למרות שהגיע זמן הביעור שלו, והוא כבר נתן טעם, אבל כיון שלטעם הזה ישנם שני טעמים, עוד שני ירקות. אם היה רק אחד, אתה צודק, משא"כ בשלושה.

ממילא ההבדל פשוט מאד. לגבי הלכה כ"א, הכובש ורד בשמן, או חרובים ושמן, זה רק שני דברים. בשניים, חוששים לטעם, כי האחד נתן טעם בשני. אבל כאשר אחד נתן טעם לעוד שניים, א"כ ישנו רוב כנגד אחד, ואזלינן בתר רובא. מה שאמר ר"ג להתיר, ואינו חושש ל'טעם', זהו בגלל שישנם כאן שני טעמים, והאחד נגד השני. רק באופן הזה הוא מתיר. אבל באופן של אחד מול אחד, נשארה ההלכה שהולכים לפי נותן טעם. לכאורה זהו תירוץ פשוט מאד.

שאלה מהקהל: וכשעובר הזמן של השניים? תשובת מרן שליט"א: לא משנה. גם כאשר עבר הזמן של השניים, אבל סה"כ התקבל כבר הטעם מהשניים. הטעם מראש היה מעורבב, הוא לא קיבל טעם של אחד בודד, אלא של שניים אחרים. א"כ נכון שעבר הזמן, אבל כאשר השלישי בלע אותם, הוא קיבל את הטעם משניים ביחד, זהו טעם קלוש יותר.

בשמן של ששית, ילקט את הורד, והשמן מותר. הורד בעצמו הוא של שביעית, והוא רוצה שהורד יתן טעם בשמן, שהוא בעצמו מותר כיון שהוא של ששית. כאשר מגיע זמן הביעור של הורד, תלקט ותוציא את הורד. אבל אם כבשו בשמן של מוצאי שביעית, חייב לבער השמן, שהרי הורד יבש הוא, וכבר נתחייב בביעור.

מדבריו אלו רואים, כי כיון שהשמן קיבל טעם מן הורד, צריך לבער גם את השמן. א"כ חזינן, כי גם 'טעם', צריכים לבער.

ולגבי חרובים, הדין יותר חמור. הרמב"ם כותב שם בהלכה כ"ב בזה"ל, חרובין של שביעית שכבשן ביין ששית או ביין מוצאי שביעית, חייב לבער. חרובים יותר חמור מן הורד. שהרי טעם פירות שביעית בו. מכיון שהם תמיד נותנים טעם, בין ישנים בין חדשים.

רואים מכאן, מהדין של חרובים ומהדין של ורד בשמן, שחוששים גם ל'טעם'. וישנו כלל לגבי שביעית, כי כאשר ישנה תערובת, אם התערובת היא מין במינו, אזי אפילו כל שהו של טעם, אוסר אותו. אם זה שלא במינו, אז זה בנותן טעם.

לכאורה, ישנה כאן סתירה. למה בדין של ג' כבשים, לא חוששים?

דנים בכך הרבה מפרשים, כגון שושנים לדוד והגרעק"א ותוספות חדשים והחזו"א, והם אומרים הרבה תירוצים שונים זה מזה. אולם לכאורה לפענ"ד, התירוץ הוא פשוט מאד. אני – איך אומרים – קטונתי מאד, אבל הרשות נתונה לפל. הרי בעצם, צריכים לשאול כאן שאלה. למה המשנה אומרת, וגם הרמב"ם, הכובש שלושה כבשים? הרי מחלוקת התנאים שם במשנה, היא לגבי ג' מיני ירק שיש להם ג' זמנים, וישנה מחלוקת בין התנאים לפי מה הולכים, לפי הראשון או לפי האחרון, או דעת ר"ג האומר שהולכים לפי כל אחד. אבל לכאורה, המחלוקת הזאת שייכת גם אם המדובר היה בשני כבשים, א"כ למה אתם מדברים על שלושה? תדברו על שנים?

ביאור דברי הרמב"ם כי אם התחיל לאכול

מהתערובת הרי הכל מבוער, בעניין המובא בספר 'שנת השבע' לגבי יין של שביעית המעורב בתוך החרוסת לפסח, וחידוש כי בזמנינו שישנה הקפאה טובה לא שייך דין 'אם התחיל בה, הרי הכל כמבוער'.

בהמשך ההלכה הזאת [שהבאנו לעיל] ברמב"ם, כתוב בזה"ל, 'ואם התחיל בה, הרי הכל כמבוער'. הרי הרמב"ם פוסק, שצריכים לבער את המין האחד, 'כל שכלה מינו מן השדה מבער את מינו מן החבית', ומוסיף הרמב"ם, 'ואם התחיל בה, הרי הכל כמבוער'.

דהיינו, מה שדיברנו עד עכשיו, זה כאשר לא אכלו מן החבית, ורק השאלה מתי צריך לבער אבל אם התחילו לאכול מן החבית, הכל מותר. והסיבה היא, כי כאשר מתחילים מאכל, לא מעכבים אותו, כי אם ישאירו אותו הוא יתקלקל. א"כ כיון שהוא עתיד לאכול זאת מהר, לכן הדבר מותר. [זהו כעין ההלכה, שמותר לאדם כשמגיע זמן הביעור להשאיר מזון ג' סעודות, אבל יש חילוק וכדלקמן].

זאת ההלכה הכתובה בהמשך, 'אם התחיל בה, הרי הכל כמבוער'. המקור לכך הוא בתלמוד ירושלמי מסכת שביעית [פרק ט"ז], והרמב"ם פוסק זאת להלכה.

על פי ההלכה הזאת, נשאלתי בזמנו מתלמידי חכמים באמצעות בני הרה"ג ישראל הי"ו, לגבי החידוש שכתבנו בספר 'שנת השבע' ופרק י"ג הערה י"ח, לעניין חרוסת. הרי זמן הביעור של ענבים, יין, הוא בפסח. דהיינו, ביו"ט ראשון של פסח שלשנה השמינית, צריך שלא יישאר יותר יין של שביעית, כי כבר הגיע זמן הביעור, אין בעצים יותר ענבים, וצריכים לבער גם את היין.

כתבנו שם כך, יין שלשביעית, אין ליתן ממנו בתוך החרוסת, אלא אם כן יגמרו לאכול את כולה בליל הסדר וביום טוב ראשון שלפסח. ויש לשים לב לזה, כיון שרבים עושים כמויות של חרוסת לכל שבעת ימי הפסח. והרי אנן נקיטין דבעינן ביעור ממש, ויבוא לידי הפסד פירות שביעית.

במשפחות רבות אצלינו, עושים חרוסת לא רק לצורך ליל הסדר, אלא הם עושים מראש כמות ומשתמשים בזה גם בכל שבעת ימי הפסח, וגם לאחר מכן. והרי שמים בחרוסת יין, א"כ אם היין הזה יהיה של שביעית, הרי הגיע זמן הביעור. בליל הסדר יהיה אפשר להשתמש בכך, אולי גם למחרת, 'מזון שלוש סעודות'. אבל לא בשאר ימי הפסח, מאחר שכבר הגיע ועבר זמן הביעור, ובתוך החרוסת יש יין של שביעית וצריך לבערו. ואם תאמר, טוב, נבער. אבל למה להגיע מראש למצב הזה, להפסיד את הפירות הקדושים של שביעית. על כן, מראש אל תשימו יין של שביעית, אלא יין של שישיית. כתבנו זאת בכדי לעודד, לתת תשומת לב, בכדי שלא יבוא מכך מכשול.

א"כ באו הם וטענו, מה הבעיא? הרי כתוב, 'אם התחיל, הרי הכל כמבוער'? הרי התחלנו כבר בליל הסדר לאכול את החרוסת, אז כמו שלגבי שלושה כבשים אתה אומר מותר, שלא משהים את האוכל הזה כיון שהוא יתקלקל, לכן הרי הוא נחשב כמבוער, אז ממילא גם בנ"ד אין צריך לחשוש, כיון שיאכלו זאת במהרה.

חושבני, כי ישנו כאן דבר חידוש. לא ראיתי שכתבו אותו פוסקי זמנינו, אבל נלע"ד כי ההלכה הזאת איננה שייכת כיום, שיש לנו הקפאות. בדורות שעברו, שלא היו פריז'דרים, וק"ו שלא היו הקפאות חזקות, אזי המאכל אם נשאר היה מתקלקל. אם פותחים את הקופסא, צריכים לגמור אותה. אם תשאיר זאת הרבה זמן, זה ילך לאיבוד. צריך לגמור זאת מה שיותר מהר. אולם בזמנינו, שישנן הקפאות טובות, המאכל מתעכב ונשאר ראוי למאכל הרבה זמן. ע"כ חושבני, שהדין הזה לא שייך כיום בזמנינו. זה דבר אחד.

שאלה מהקהל: א"כ גם לא יהיה היתר להשאיר מזון ג' סעודות, בגלל שישנה הקפאה? הרי אפשר להשאיר זאת במקפא, חודש ימים ויותר?

תשובת מרן שליט"א: שם זה גדר אחר. שיעור זה של ג' סעודות אינו סותר את הביעור. אסור

טעם מצות ביעור פירות שביעית, מדוע לדעת הרמב"ם צריך ביעור ממש ולא סגי להפקירם, ובעניין דעת הגרשז"א ועוד כי אין צורך להגעיל כלים שבישלו בהם פירות שביעית לאחר זמן ביעורם.

מהו הטעם, של מצות הביעור? מה העניין, שצריך לבער? למה אם כלה לחיה בשדה, כלה לבהמתך מן הבית?

הדבר בעצם מתחיל, מכל העניין של מצות השמיטה, באופן כללי.

מדברים על כך הרבה מפרשים, כגון צרור המור ורבינו בחיי. הכלי יקר אומר לגבי הפסוק ויקרא כ"ה, ב' וְשַׁבְּתָהּ הָאָרֶץ שְׁבֵת לַיָּי, בזה הלשון, בטעם מצוה זו, יש דעות חלוקות. כי רבים אומרים שהטעם הוא, שתשבות הארץ כדי שתוסיף תת כוחה לזרוע. כאשר זורעים באדמה כל הזמן, והיא מוציאה פירות וירקות תמיד, היא נותנת בהם את כוחה ונחלשת. לכן הקב"ה אמר, כי שנה אחת תתן לה מנוחה. תשבות. ולדעה זו נטה הרב המורה. דהיינו הרמב"ם.

ורבים חולקים עליו ואמרו, שאם חששה התורה לזה שלא תיחלש האדמה – אם זאת כל הסיבה – למה יתחייבו גלות על שמיטת הארץ?

יהיה ענשם שלא תוסיף תת כוחה להם? הרי בעוה"ר, בגלל שלא שמרו ישראל שמיטה, כפי שנאמר (ויקרא כ"ו, ל"ד) אַז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבֵתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַשָּׁמָה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲיִבִיכֶם, אַז תִּשְׁבֹּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת שְׁבֵתֹתֶיהָ, רחמנא ליצלן. הכל בגלל שהאדמה נחלשה? העונש היה צריך להיות, שהארץ לא תתן את כוחה, אבל מה זה קשור אל הגלות? מה הדבר קשור האחד אל השני?

ועוד, שאין זה שבת לה, כי אם לצורך הארץ. וכי זאת 'שבת ליי'י? הרי אתה אומר, כי הסיבה היא בשביל שהאדמה תתחזק?

ומהו שאמר 'אז תרצה הארץ את שבתותיה', מה תרויח בזה שיגלו ממנה ישראל, וישבו עליה הגויים אשר לעולם בה יעבודו. ואיך תשבות הארץ בהשמה מהם? הרי במקומנו יבואו גויים, והם יעבדו את הארץ, וא"כ היא ג"כ לא תנוח?

להשאיר לאחר זמן הביעור. לא חוששים עד כדי כך, שישאיר זאת חודש. הרי אומרים לו ומגבילים אותו עם זמן וכו', לצורך שלוש סעודות, ותו לא. וכבר דנו האחרונים אם הזמן מוגבל לאכול באותו יום וכו'.

ועוד יש לומר תשובה לכך, כי הנה ישנו דבר נוסף, המובא ברדב"ז, יש לו פירוש אחר בכלל לגבי מ"ש 'אם התחיל בה הרי הכל כמבוער'. הוא מסביר בדיוק הפוך, כי 'אם התחיל בה הרי הכל כמבוער' היינו לחומרא, שצריכים לבער את הכל. היה קשה לרדב"ז, שההיתר אינו מובן.

וז"ל הרדב"ז שם, וקשה לי, וכי בשביל שהתחיל באוצר, יהיה הכל כמבוער ויניחנו בלא ביעור? וא"כ כל אדם יתחיל באוצר, ויניח השאר?

הלכך אני אומר דהכי פירושה, אם התחיל בחבית, הרי הכל כמבוער, כאילו הגיע זמן הביעור לכל מה שבחבית, וחייב לבער הכל, אע"ג שיש בה מינין שעדיין לא כלה לחיה מן השדה. הוא אומר ההיפך, שזה לחומרא, כי אין היתר להשאיר את המינים שלא הגיע זמנם. כיון שהתחלת, אתה צריך לבער את הכל. לפי דבריו, בטח שזה לא יועיל ולא יציל בחרוסת.

באמנות יוסף על הירושלמי שביעית [פרק ט' דף ק"נ], העתיק גם כן את הרדב"ז, משמע שמסכים לדבריו. ועי' פירוש מהר"ש סירילאו שם.

ווידידנו הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א כתב להוסיף כאן, כי בתימן אכלו מן החרוסת עד חג השבועות. ואינה מתקלקלת, כנראה מפני התבלין החריפים שבה, וכן מפני שנזהרים שלא יתערב בה אפילו מעט מים. ואפילו בזמנינו ששוטפים את פירות החרוסת, נזהרים לשטפם במים שרתחו עכ"ד נר"ו.

לפי זה אפילו בלי הקפאה אינה מתקלקלת, וממילא לא שייך לומר בה את ההלכה ואם התחיל וכו', ואין צורך לטעמים שאמרנו, עכ"פ לאותם שעושים כך, ומתיישבת השאלה דלעיל ד"ה על פי יב"ן.

הכלי יקר מאריך על כך, והוא אומר כי הסיבה למצוה היא אחרת, כדי שלא יתעסקו באדמה ויחשבו שכוחנו ועוצם ידינו וכו', אלא שידעו כי הכל שייך להקב"ה. אתה לא בעל הבית, אלא הקב"ה בעל הבית על הקרקע ועל הפירות. [ואולי יש מקום ליישב קושיית כלי יקר על טעם הרמב"ם, דמאחר שציוה הקב"ה להשבית את הארץ, אף שהוא מטעם זה, הרי זו מצות מלך, שהעובר עליה ענשו חמור. וכאן העונש הוא ממין חטא זה, כידוע מן התוכחות שבתורת כהנים. וכמו שכתב מהר"ש שבזי בחמדת ימים בכמה מקומות בשם הרמב"ם, שהעונש ממין החטא. איתמר].

ממילא, זהו גם הטעם של עניין הביעור. מובא ברמב"ם המבואר, בפתיחה לביאור הלכות שביעית [דף 258] כך, בטעם מצוה זו כתבו האחרונים, כדי להראות שאין אנו פועלים על הפירות, ושאינן רשות לאדם בהם יותר מן החיה שבשדה, אלא מופקדים ועומדים בכל שעה.

כאשר כלה לחיה מן השדה, הקב"ה נתן זמן כדי שיהיה לכולם, ואם לחיות אין ולך יש, אז כביכול אתה השולט. בעל-הבית. אבל אם זה לכולם בשוה, תמשיך. אבל כאשר כלה לחיה מן השדה, אז גם אתה תפסיק. אין רשות לאדם יותר מן החיה שבשדה. תרגיש את עצמך, שאתה אפס. כפי שהם לא יכולים להשיג, גם אתה אינך יכול להשיג. תבער את זה. הם מופקדים ועומדים בכל שעה.

המקורות לכך מובא שם [בהערה 140] כי דבר זה הוא בשם, הרש"ר הירש [ויקרא כ"ה, ו'–ז', ומנחת שלמה [תניינא (ב'–ג') סי' קכ"ג אות י'], וכן כתב בשבתות שנים [פרק כ' סעיף ג'] מתוך דברי החזון אי"ש [זרעים, ליקוטים סי' י' ס"ק ב' אות א']. והם מוסיפים שם בהערה, אלא שבמנחת

שלמה שם העיר, שטעם זה מובן רק לפי שיטת הרמב"ן שהביעור הוא על ידי הפקר, מה שאין כן לשיטת הרמב"ם שהביעור הוא שריפה ואיבוד. בשלמא לפי הרמב"ן וסיעתו האומרים כי הביעור הוא הפקר, אזי הדבר מובן. אבל לפי הרמב"ם שהביעור הוא שריפה ואיבוד, הדבר

עדיין לא מובן, מדוע צריכים לאבד זאת? מה יש בזה?

אולם צריכים להגיד, שגם לפי דעת הרמב"ם, הסיבה הזאת נמצאת. אמרנו כי מצות שמיטה באה להגיד, שהקב"ה רוצה להשריש בליבנו, שלא נחשוב, פחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה [דברים ח', י"ז]. אדם עובד בשדהו המניב פירות, והוא מרגיש כביכול זה שייך לו, כאילו הוא בעל הבית, לכן והשביעת תשמטנה ונטשתה [שמות כ"ג, י"א], תפקיר זאת לכל העולם, כל אחד יכול לקחת, אתה לא בעל הבית. כפי שאתה יכול לקטוף, כך גם השכן יכול לקטוף, וכל אורח יכול לקטוף. כל אדם. ק"ו העניים, שהם צריכים ונוקקים. ואפילו אנשים שיש להם, מ"מ יהיה להם עי"ז יותר רווח בפרנסה, זה לא שלך. כדי שהאדם יחדיר לעצמו שהכל מאת ה', לחזק את האמונה ואת ההבנה הזאת. א"כ סובר הרמב"ם, כי כעת כשמגיע זמן הביעור, אם האדם מפקיר זאת בפני שלושה מאוהביו ואח"כ זוכה בהם, אזי שוב הפעם, הוא כביכול בעל הבית עליהם. א"כ מה עשית בכך? מה החכמה? על כן צריך לבער זאת בכלל, להוציא בכלל מרשותך, שלא תהיה לך גישה לזה. לאבד זאת, שזה לא יהיה קיים. כי אם אתה חוזר וזוכה בזה, אזי שוב הפעם עניין הבעלות אינו חזק, ולא חודר ללב ולשכל.

גדולה מזאת, מה"ר שלמה סירילאו בפירושו על הירושלמי [פרק ט' הלכה ו'], אומר חידוש עצום. לדבריו, צריך להגעיל את הכלים, אם בישלו בו דברים אשר עבר זמן ביעורם. כמו חמץ בפסח. כפי שהרמב"ם אומר כאן, שצריך לשרוף ולאבד.

כך כתוב בשמו, צריך להגעיל את הקדירה מהטעם הבלוע בה.

נביא את לשונו מתוך ספרו [בדף קנ"ז], בתשלום השנה, יקח כלים חדשים להשתמש בהם, ויגעיל כלי המתכות כמו בפסח. ולאחר זמן זה שאמרו חכמים, חייבים לשרוף הנותר, או להשליך לים המלח, והקדירות שבישלו בהם צריך להגעילם, כמו שאמרו לאחר הביעור, בין

לי לבער ולאבד, פירושו שכאילו זהו איסור, כביכול זה נבילה וטרפיפה ח"ו.

אולם הגרש"ז אורבך זצ"ל בספרו מנחת שלמה [סימן נ"א אות י"ט] כתב, כי נראה לו שלא שייך הדבר בבלוע. הרי כל העניין הוא, שצריך לחלק לעניים ג' סעודות, וכן להשאיר לעצמך ולכל אחד מבניביתך רק מזון ג' סעודות. העניין הוא להפקיר. ועל מה שבלוע, לא שייך להפקיר. כך הוא טוען.

הקהילות יעקב ג"כ טוען כך, מטעם אחר. מן הדין של ג' כבשים שהבאנו לעיל. מה הבעיא? הרי הטעם כאילו מבוער, א"כ בשביל מה צריך להגעיל את הכלים?

ברם חושבני, כי לפי מה שאמרנו מקודם, שעניין הביעור הוא כדי לחזק בלב האדם את העניין שהוא לא בעל הבית, ולגבי הביעור אמרנו כי י"א שהוא מדאורייתא וי"א שהוא מדרבנן, והבליעה שבכלים היא בודאי מדרבנן, ק"ו אם זה כבר נותן טעם לפגם – דהיינו שעברו עשרים וארבע שעות. הדבר בא להראות, שאפילו 'הטעם' אינו נחשב ברשותך. עשו הרחקה כזאת גדולה, כי אפילו ב'טעם' אינך יכול להשתמש.

כי כפי שאמרנו, העניין של 'הטעם' כמבוער' הוא רק לגבי הדין של ג' כבשים, כשיש שניים כנגד אחד, אבל יכול להיות שמהר"ש סיריליאו מדבר בשבלוע רק דבר אחד. הדין של 'הטעם' כמבוער', אינו נאמר בכל האופנים, הוא נאמר רק כאשר יש רוב נגד זה, כשישנם שני טעמים הם מבטלים את הטעם אחד, כיון שהטעם הוא קלוש, כפי שאמרנו לעיל. אבל סתם כך, הטעם הוא לא כמבוער.

חושבני שאפשר ליישב בכך את השאלות האלה, אבל להגיד הלכה למעשה שצריך להגעיל את הכלי, זה אינני יכול לומר. גם באור לציון לא נכנס לנדון הזה כלל. זו נראית חומרא גדולה. אבל אולי יש בכך 'מדת חסידות'.

שאלה מהקהל: מהמחלוקת הזאת אם צריך להגעיל את הכלים שבלעו טעם פירות שביעית, האם נפקא מינה כגון למי ששרף את החלה בתוך כלי?

במינה בין שלא במינה בנותן טעם כשאר איסורין שבתורה. וכן לעניין הבצלים והשומים, אסורים מכי כלו בשדה. ויש לאדם לאצור בשנה הששית, כל אלו הדברים, תבואה ושמן ויין וקטנית ושומין ובצלים, עד השנה השמינית. ולעניין תיקון החביות שהניחו בהן יין של שביעית, דאחר הביעור הויין להו בלועות מאיסור. וכן גרביות קטנות שמניחין בהן כבשין דירק שביעית, צריכות מילוי ועירו, כי היא דאמרינן בס"פ כל שעה וירושלמי פסחים סוף פ"ב הלכה ז' הורי ר' אימי באילין גרבייא דכותחא, צריכות מילוי ועירו דצונן ששהו בו משרה שנאסר, ובפרט אם הוא חריף חשיב כחמין, ובעי מילוי ועירו ג' פעמים, אם ירצה לשכון בא"י. וע"ז נאמר, מי יעלה בהר י"ץ ומי יקום במקום קדשו ותהלים כ"ד ג', מי יגור באַהֲלָךְ מי יִשְׁכַּן בְּהַר קְדֻשָׁךְ ותהלים ט"ו, א"ן עכ"ל.

לא ראיתי, מי שיעשה זאת. האמת היא, שקשה לדעת, כי הרי לגבי כל ענייני שמיטה, אין לנו מסורת מאבותינו, וכמעט לאף אחד אין מסורת. כי בעוה"ר באנו לארצנו מקרוב מן הגלות, שם אין נוהג שמיטה, ממילא אין דברים מקובלים. האשכנזים אשר עושים הפקר בתורת ביעור, בודאי שהם לא נוהגים להגעיל את הקדירה. ומהר"ש סיריליאו הולך כפי שיטת הרמב"ם, שזה ביעור ממש. הוא ספרדי, ממגורשי ספרד, והלך כדעת הרמב"ם.

אבל המנחת שלמה טוען, כי גם לפי שיטת הרמב"ם, אין חובה להגעיל את הקדירה, וכדלקמן.

ההלכה הזאת כמובן לא כתובה ברמב"ם במפורש, אבל לא כל מה שלא כתוב הוא אינו נכון. למשל, גם לא כתוב ברמב"ם לגבי בישולי גויים, שצריכים להגעיל את הקדירה. הרי אם גוי בישל, לא רק שאסור לאכול את המאכל, אלא גם את הקדירה צריכים להגעיל. וכמו שהעלינו בס"ד להלכה ולמעשה בשלחן ערוך המקוצר חלק יורה דעה סימן קל"ז סעיף כ"א. אולי הדבר מובן מאליו. כנראה גם מהרש"ם סבר כך. תבין לבד, אם אתה אומר

תשובת מרן שליט"א: נראה שאין קשר. זה לכולי עלמא אסור, כמ"ש בס"ד בשלחן ערוך המקוצר הל' חלה סי' ק"ע סעיף ה'. ויעו"ש בסוף הערה י"ט לגבי ההכשר.

*

למעשה, לגבי מה שהכלי יקר מביא בדעת הרמב"ם, שזה בשביל שהאדמה לא תיחלש, צריך לדעת כי זהו אינו הטעם היחידי. הרמב"ם בתחילה [בחלק שלישי פרק ט"ל] אומר יתירה מכך.

הרמב"ם שם כותב כך, כל המצוות אשר ספרנום בהלכות שמיטה ויובל – הרמב"ם בא ומסביר את עצמו, לגבי כל המצוות שמנה וספר בהל' שמיטה ויובל, מה הטעם לכך? הרי הרמב"ם בס' המורה חלק שלישי בא לתת טעם למצוות, עלפי הפשט. מהם, לחמלה על בני אדם, והרחקה לבני אדם כולם, כמו שאמר [שמות כ"ג, י"א] וְאָכְלוּ אֶבְיָיִ עִמָּךְ וַיִּתְּרֵם תֹּאכַל חַיֵּי הַשָּׂדֶה וגו'.

א"כ הוא התחיל בעצם בכך, שמטרת המצוה היא, כי הדבר בא בתורת חסד, לעזור לעניים, לאנשים שהם אביונים מסכנים, שתהיה להם אפשרות לקבל פירות וירקות חנם. וגם מי שאינו עני, שתהיה לו 'הרחבה', דהיינו שיהיה להם יותר. לעשות חסד עם האנשים, שיהיה להם יותר ברחבות. שלא יצטמצמו.

ולאחר מכן הרמב"ם מוסיף, ושתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק, בעמדה שמוטה. דהיינו, שאם מובירים את האדמה, היא מתחזקת. את זאת הרמב"ם כותב, כדבר נוסף.

ישנן שתי סיבות. יש מצוות, שהסיבה היא בשביל האביונים, וישנה עוד סיבה, בשביל העניין הזה. אינני יודע, מדוע בעל כלי יקר דילג על החלק הראשון.

ולמעשה אני קצת מתפלא, כי לגבי טעם המצוה הזאת, וְאָכְלוּ אֶבְיָיִ עִמָּךְ וגו', נראה כי בזמנינו התהפך העניין. כי משמע שבזמנם האנשים החקלאים היו עשירים, יש להם שדה ותבואה וכו', וישנם עניים מסכנים שאין להם, ע"כ תפתח את הגדירות ותתן כניסה לכולם, שלכולם יהיה שפע, ואתה תהיה כמו כולם. אין

לך כמות יותר ממישהו אחר. אולם בזמנינו, אני רואה שהעניין התהפך. לא רק שהעניים לא נהנים מהשמיטה, אלא שהחקלאים בעצמם נעשים עניים. צריכים לעזור לחקלאים. עושים להם קרנות. זהו המצב בזמנינו. היום החקלאים, בלי עזרת הציבור, אינם יכולים לשמור שמיטה. אינני מבין, מה נשתנה? כיצד העניין התהפך?

הרי ידוע, כי העניין של [ויקרא כ"ה, כ"א] וְצוֹיֵתִי אֶת בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׂנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂית אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלְשׁ הַשָּׁנִים, יש אומרים כי זה רק בזמן שהשמיטה נוהגת מן התורה, לא בזמן שהיא נוהגת רק מדרבנן. כפי שבזמנינו, אנו אומרים שהשמיטה מדרבנן, כיון שהיובל אינו נוהג. על כן, בזמנינו אין הבטחה של ברכה. כך אומר הסמ"ע [בחושן המשפט סי' ס"ז סק"ב] וכן החתם סופר. אולם החזו"א [שביעית סי' י"ח סק"ד ד"ה ובסמ"ע] סובר, כי שייך שתהיה גם היום ברכה. הדבר תלוי. יכול להיות שכן, ויכול להיות שלא. ישנם מצבים, שאפי' שזה מדרבנן, בכל זאת תהיה ברכה. ולפי מה שמעידים הרבה חקלאים, אכן רבים הרגישו בזאת, וחשו בכך ברכה גדולה.

הערה מהקהל: אבל הרמב"ם מחלק זאת לשניים. הרי בשמיטת הארץ, ישנה חלוקה לשני דברים. יש את המצוה שלא לעבוד בקרקע, וישנה מצוה להפקיר את הפירות. בהתחלה הרמב"ם פותח, שמותר לעניים לקחת, ואח"כ מסביר למה גם אסור לעבוד בקרקע.

תשובת מרן שליט"א: נכון. אבל הכלי יקר הביא רק את הטעם השני. מה שאמרת הוא נכון, רק אינני יודע למה הוא דילג על כך, והתייחס רק לטעם השני.

המשך מהשיעור הקודם בעניין אתרוג של שביעית, האם יש לו ביעור, ואם כן אימתי, והמשך התשובה לשאלה מהשיעור הקודם כיצד שייך ביעור באתרוג והלא הוא דר באילן משנה לשנה.

ישנה הלכה נוספת לגבי שביעית, בעניין ביעור האתרוג, הרחבנו על כך בס"ד בסוף שיעור

שערי יצחק – השיעור השבועי

בתחילת שבט – עוד מעט נראה את טעמם יותר בבירור, ויש אומרים עד ערב סוכות – כי כבר מכרו את הכל, כי הם משתמשים באתרוג רק לצורך מצוה. ולדעה זו, יש להפקיר מזמן זה [אם אין לו מזון ג' סעודות] ולחזור ולזכות בהם לצורך קיום המצוה. זהו חידוש גדול מאד.

ובהערה נ"ג הוא שואל, מה הפירוש? הרי הגמרא במסכת ר"ה אומרת – כפי שהזכרנו והרחבנו בס"ד בשיעור הקודם – כי יש ביעור לאתרוגים? כמו כן, כיצד הרידב"ז אומר שאין ביעור? הרי הגמ' אומרת במפורש שיש ביעור? והוא מתרין, כי תלוי איזה אתרוגים. שאין כל מיני אתרוגים שוים. כך הוא כותב.

התירוץ הזה, דחוק מאד. כי בזמן הגמרא, אינני חושב שהיו הרבה מיני אתרוגים. הגמ' אומרת במפורש, שהוא דר באילנו משנה לשנה, כפי שבדיר ישנם גדולים וקטנים וכו', אין בגמרא אתרוגים מזנים אחרים. אלא זהו האתרוג הידוע. אלא שבמשך הדורות נשתנו דברים, הרכיבו אותם וכו' וכו' וזה גרם שינויים, בגלל נשתנו תכונות האתרוג, הוא נהיה כמו לימון, או כמו פירות הדר אחרים. ע"כ זה לא תירוץ. הרי אתה מדבר על הגמרא בר"ה, ועל הגמ' בסוכה.

ליתר דיוק נוסף, כי לאו למימרא שבזמן חז"ל היה אך ורק מין אחד של אתרוג. אדרבה מצינו בגמ' שבת שיש אתרוג מתוק, ויש מר. ובש"ת עולת יצחק [ח"א סי' ע"ח] הבאתי בשם ספר המספיק למה"ר תנחום הירושלמי, בשם יש אומרים, שאתרוג הבוסר שנחלקו בו רע"ק וחכמים בסוכה [דף לו.] פירושו אתרוג שיש חמיצות בתוכו יעוש"ב. [גם בתימן יש קצת הבדל בין האתרוגים, לפי מקום איזור גידולם, יש אתרוגים תימניים שצבעם כתום ואכמ"ל.] עכ"פ מסתברא שבכל המינים הללו התקיים העניין שדר באילנו משנה לשנה, אף כי יש אולי מקום לומר שאם באחד מתקיים זה, הרי עכ"פ הוא מגלה על כולם שזהו המין, כמו שכתבו הפוסקים לגבי כפות תמרים שגם המין שאינו מביא פירות כשר למצוה מהאיי טעמא.

הקודם, ועל מנת שהדברים יהיו יותר מסודרים, נראה זאת מתוך הכתב. בספר שדה מרדכי [פרק ל"ג סעיף כ"ד] – זהו ספר חדש, המקיף ומסדר את ההלכות הללו באופן מאד ברור – מובא כך, יש אומרים, שאתרוגים אין להם חובת ביעור, מפני שמתקיימים משנה לשנה ואינם כלים. אמנם לדינא, חוששים לדעת הפוסקים שנחשב שכלו בזמן שנגמרים מן האילן, ויש להם ביעור.

הרידב"ז – לא הרדב"ז, יש את הרדב"ז שהיה ספרדי, זהו רבי דוד בן זמרה, ויש את הרידב"ז, ר' יעקב דוד בן זאב, הוא אשכנזי שהיה בעיר צפת, מגדולי ליטא, שעבר לכאן לא"י. חמיו של בעל חזון יחזקאל. הרידב"ז סובר, כי כיון שישנם אתרוגים כל הזמן, וכיון שהוא דר באילנו משנה לשנה, אין לו ביעור. את האתרוגים, אפשר להשאיר כל הזמן, וישנם כאלה העושים מהם מרקחת, גם זאת אפשר להשאיר, דבר זה אינו מוגבל. כך דעת הרידב"ז. מצד שני, החזון אי"ש אומר, שיש ביעור.

בהערות למטה [שם הערה נ"ב] מובא כך, כיום יש זנים, כזן התימני, שהאתרוג מתקיים באילן שנה ויותר, ויש זנים שאינו מתקיים.

ברצוני להוסיף לומר, כי גם בעוד הרבה ספרים מעירים זאת, וכעת הם אמורים להבין, שהאתרוג התימני, הוא האתרוג שחז"ל דיברו עליו. 'התימני מתקיים משנה לשנה' – דר באילנו משנה לשנה. כל האתרוגים האחרים, הם כבר לא מקוריים. אמנם הם מתייחסים כעת, רק מבחינת הלכות שביעית, אבל אני אומר, כי ממילא הם היו צריכים להקיש מכך, לדעת שבאתרוגים שלהם ישנם פקפוקים גדולים מאד. כי רואים, מזה וכיוצא בזה, שכל הסימנים המובאים בחז"ל, לא מתאימים לאתרוגים שלהם. הכל מתאים, רק לאתרוג התימני.

*

ולגבי זמן הביעור באתרוגים, כתוב [שם בהלכה כ"ה] כך, יש אומרים שהוא בתחילת שבט, ויש אומרים שהוא בערב סוכות. דהיינו, יש אומרים

גם לא נראית לי האפשרות הזאת, להגיד שהדבר תלוי בכמה זנים. לדבריו, וכך לפי אלה האומרים כך, הם סוברים כי הדבר תלוי, אם הוא אתרוג המתקיים משנה לשנה, אזי אתה צודק, אין לו ביעור. ואם הוא לא מתקיים, יש ביעור.

אבל, מסתברא שאין דבר כזה. גם אם החילוק הזה היה נכון, הגם שבאתרוגים ישנם כמה וכמה זנים – לפי מציאות זמנינו, אבל כיון שישנו זן אחד שהוא קיים, אזי 'בזכותו' לכולם צריך שלא יהיה להם ביעור. כי אם האתרוג מתקיים שנים ושלוש שנים על העץ, גם אלה שאינם מתקיימים, דינם כמוהו, כיון שהם אותו מין בסה"כ. נכון שישנו הבדל, אבל כפי שלגבי תפוח עץ למשל, הרי ישנם הרבה סוגים של תפוח"ע, וכי לכל סוג יהיה זמן ביעור אחר? וכן ענבים, ישנם כל מיני סוגים של ענבים, יש שחורים ויש לבנים, ועוד כל מיני זנים.

והוא בעצמו כותב זאת במפורש בסעיף כ"ט, פרי שיש ממנו כמה זנים, אם חלוקים בטבעם וטעמם, הרי הם כשני מינים, וזמן ביעורו של כל אחד נידון לעצמו, כשכלה אותו זן מהשדה. ואם לאו, נידונים כמין אחד, וזמן ביעורם כשכלה מן הכל. ובהערה [ס"ג] כתוב חידוש, לפי זה, פירות הדר כתפוח"ז אשכולית לימון ואתרוג, נחשבים למינים נפרדים לעניין ביעור.

שמעתם? תפוח"ז ולימון ואשכוליות ואתרוג, זה לא נחשב אותו הדבר. כי היה צד לומר, שמכיון שהם נחשבים מה שנקרא כיום 'פירות הדר', אולי נלך לפי האחרון שבהם. אבל, לא. לימון, יש לו טעם אחר, ולאשכוליות טעם אחר, ולתפוח"ז טעם אחר. אבל לגבי האשכוליות עצמם, והתפוזים עצמם, גם להם יש כמה וכמה סוגים, ולא אומרים כי בכל תפוח"ז נלך לפי המין שלו, אלא הולכים לפי האחרון שבהם. אף שלעניין כלאים ותרומ"מ הוא ספק אם הם מין אחד.

ובפרק ל"ז סעיף כ' כתוב כך, יש מחמירים לבער האתרוגים מיד אחרי סוכות, מפני שבעלי הפרדסים תולשים את האתרוגים שנשארו, ולא נשאר שיעור חשוב במטעים.

ובהערה [נ"ז] מובאים המקורות לכך, ושכן הובא בשם רבי שמואל סלנט זצ"ל, שזמן הביעור באתרוגים הוא חודש שבט, ולא ידוע באיזה יום, ויפקירם בתחילת החודש, ויכוין שלא לזכות בהם במשך כל החודש.

היום בזמנינו, ראיתי כתוב שמגדלי האתרוגים תולשים אותם בדר"כ בחודש שבט, וכדלקמן. אבל כנראה ישנם רבים, בפרט אלה המשתמשים באתרוג תימני לאכילה, הרי היום בט"ו בשבט – ראש השנה לאילנות – ישנם רבים המביאים אותו לשולחן אז, כפי אלו הנוהגים להרבות בפירות בט"ו בשבט. אבותינו נע"ג, לא נהגו את כל העניין הזה. רק שזהו ר"ה לאילן, ואין אומרים תחנון וכו'. אבל כיום, ישנם כאלה המשתדלים להרבות אז בפירות, וזהו מנהג יפה וטוב ועיין שיעור מוצש"ק יתרו התשע"ב, ומוצש"ק בשלח ומוצש"ק יתרו התשע"ד, ומוצש"ק מסעי התשע"ט. ויש כאלה המתפללים אז – על פי מה שכתב בספר בני יששכר – שיזכו שיהיה להם אתרוג ראוי בסוכות הבא. א"כ ישנם מגדלי אתרוגים, המשתדלים לספק לציבור אתרוגים חיים. האתרוג התימני הוא גדול, וראוי לאכילה חי כפי שהוא, בלי בישול, כמעט כמו תפוח עץ. על כן, הם משאירים אותם לחודש שבט.

*
חושבני, כי ישנו כאן עוד חידוש. לגבי העניין של מתי האתרוג 'כלה' – מתכלה, כי גם אלה הקוטפים את האתרוגים, נשאר להם כמה אתרוגים בפרדסים, וישנם אתרוגים רקובים שמכרסמים אותם כל מיני מזיקים.

הרי האתרוג, הוא פרי מאד עדין. בפרט האתרוג התימני, בגלל שאינו מורכב, הוא חלש. הרי למה מרכיבים את האתרוגים? מדוע באה אומנות ההרכבה? בשביל לחזק אותו. כשמרכיבים שני מינים, מקבלים בפירות את המעלות של שניהם. ע"כ לאתרוג התימני, בגלל שאינו מורכב, נטפלים הרבה מזיקים. אם לא ישמרו עליו שמירה מעולה, בקלות הוא הולך לאיבוד. ובכל אופן, גם אתרוגים אחרים, צריכים הרבה שמירה. נטפלים אליהם כל מיני מזיקים, כל מיני חרקים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

(בעל אבן ספיר), בקונטרס פרי עץ הדר, ירושלים התרל"ח, ומובא גם בספר ארבעת המינים השלם להר"א וייספיש [ירושלים התשל"ה] דף קפ"ח.

בכל אופן הוא סיפר לי, שכאשר היה בלבנון, פתאום ראה שגדל שם אתרוג גדול כזה, בדיוק כמו התימני. רואים שעוד היה להם את זה.

מה שברצוני להגיד בכך הוא, כי למרות שכפי שאמרנו בפרדסים קוטפים את כל האתרוגים, כי דרך כלל אלה המגדלים את האתרוגים הם מגדלים רק בשביל מצוה. ההיפך, לא טוב להם שתהיה פריחה, אשר תתן להם את הפרי לא בזמן. הם מחכים לפריחה הבאה, בכדי שיהיה לחג סוכות הבא. ממילא, אחרי סוכות, הם מורידים את כל הפריחה, שלא יגדל כעת. והם משתדלים לקטוף את כל האתרוגים. היום בזמנינו, אולי השוק כבר גדול ורווה, אז אולי לא היו כל כך הרבה אתרוגים, אבל בעבר בטח היו משתדלים לגמור ולהוריד את הכל. אולם גם אם נגיד שהתרוקנו הפרדסים, אף שנניח כך, אבל אי אפשר לדעת אם באיזה כפר ערבי נידח, לא נשאר איזה אתרוג באיזה מקום. וכפי שאמרנו, אפילו רובע הקב, שיכול להיות באיזו פינה, זה מספיק. מי בדק את כל המקומות, ואת כל השדות, בכל הכפרים, האם לא גודל באיזה עץ באיזה שהוא מקום. אולי שם יש? מסתבר שיש. כפי הדוגמא שהבאתי מקודם. ואז ממילא, אפילו לשיטתם, זה נקרא שלא כלה מן השדה.

הרי הגדולים האשכנזים בעבר, לא הכירו את האתרוג התימני. גם בזמן החזו"א, שכידוע הוא אמר על האתרוג התימני כי 'אין כשר יותר ממנו', הוא הכי כשר, עליו אין שום ספק בעולם, כך ידוע מהתלמידים שלו. ביררתי בזמנו, אם כן למה החזו"א עצמו לא לקח אתרוג תימני?

יש בכך שתי סיבות.

ראשית, החזו"א כידוע חשש, הוא לא רצה, כי אם הוא יגיד רק תימני, הוא כביכול פוסל את המסורת שלהם. הוא לא רצה לזלזל, במה שהיה מקובל בעבר אצלם. כפי שלגבי גיול,

ונלע"ד בס"ד, כי גם זה, בכלל שלא כלה לחיה מן השדה. דהיינו, הדין של 'כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית', אין הדבר תלוי דוקא בחיות, אלא גם אם זה עופות. כך כתוב בהדיא. ישנה ראייה מפורשת מן המשנה, שלא דוקא 'חיה', אלא גם עופות. כי כתוב במשנה ושבועית פרק ט' משנה ד', **אוכלין על הטפוחין**, דהיינו עופות. אם כן אני אומר, למה רק עופות? גם חרקים. אם החרקים עדיין אוכלים זאת, זה נקרא שלא כלה לחיה מן השדה. בגדר הזה.

*

לגבי השאלה, כמה צריך שישאר? אני רואה, כי יש בכך חילוקי דעות. ישנם כאלה שאמרו, שצריך להישאר 'שיעור חשוב', והחזו"א הסתפק האם מספיק גינה אחת, או צריך יותר. זאת שאלה. אבל כתוב, 'שיעור חשוב'.

הדבר מובא שם בס' שדה מרדכי [פרק ל"ג סעיף י"ז] בזה"ל, השיעור הנשאר בשדה, להחשיבו שעדיין לא כלה מן השדה, הוא כשנשאר רובע הקב באחד מאילנות השדה. שמעתם? אם נשאר באחד מהאילנות, שיעור רובע הקב.

כמה זה רובע הקב? פחות משלוש מאות גרם. אפילו דבר כזה.

מישהו סיפר לי – המנוח ר' יצחק קארה ז"ל, שגר כאן בשכונתנו, סמוך לביתי – שהוא היה במלחמת לבנון, והם עברו את הגבול וכו', ופתאום הוא רואה עץ אתרוגים. הוא התפלא לראות, בשטח של הערבים בלבנון, אתרוג כמו שלנו התימנים, בלי פלחים בפנים. דהיינו, הוא נשאר אצלם כפי שהוא. בלי שום הרכבה.

האתרוגים המקוריים שהיו בא"י בעבר, לפני כמאה שנה, אחרי שהתחילו כל ענייני ההרכבות וכו' והיו בדיקות, היתה שליחות מטעם הבר"צ לבדוק בכפרים הערביים, כי כבר הביאו אתרוגים מורכבים מחוץ לארץ ושתלו אותם כאן, וממילא כבר נהיה בלבול. אז הם אמרו, יש אתרוג 'בלדי', ויש אתרוג מחוץ לארץ. האתרוג ה'בלדי', זהו המקורי, זה שלא היה בו תערובת. דהיינו, אתרוג שגדל בארץ ישראל, משנים קדמוניות, וכתוב שהגודל שלו היה כמו אבטיח הגדול. כך כתב ר' יעקב ספיר

הוא לא רצה לקבל שיעשו לצורך סת"ם. אמרו לו, הרב, למה לא נעשה על גויל? הרי ס"ת על גויל, זה מצוה מן המובחר? בשלמא בדורות שעברו, לא ידעו אצלנו – דהיינו אצל האשכנזים – איך לעבד את הגויל, אבל בעת באו התימנים, והם יודעים לעבד גויל. החזון אי"ש לא ענה על השאלה הזאת. הוא לא רצה לענות. אני חושב, שהסיבה היא, כי הוא פחד. כפי שאתם יודעים, אצל האשכנזים עשתה שמוות ההשכלה, רפורמים וכו', כל מיני שינויים ו'תיקונים' בדת, ועל כן פחדו מכל מיני שינויים, כביכול עכשו עושים דברים שלא היו בדורות שעברו. לכן החזון אי"ש לא רצה לשנות את מסורתם. [עיין בזה מ"ש בס"ד בעיני יצחק על שעה הלכות כתיבת ספר תורה סימן קס"ה אות כ"ב דף קמ"ג ד"ה ובאור].

שנית, אמר לי מישהו, תראה, בזמנו של החזון אי"ש, בקושי היו אתרוגים תימניים. אנשים מעטים גידלו בחצרות, זה לא היה בשווקים, בקושי היה אפשר להשיג. אבל בזמנינו, שזה התרבה ונפוץ, שאני.

שאלה מהקהל: אבל גם כיום ישנם אנשים פרטיים, שיש להם אתרוגים בחצר?
תשובת מרן שליט"א: אכן, אבל מה שיש בחצרות, זה לא נקרא 'כלה לחיה מן השדה'. גם אם אתה מפקיר זאת, זה לא נחשב, כי לכאן לא תגיע שום חיה. הכי הרבה, יגיעו אנשים, אבל חיות לא יגיעו, וצריך שיהיה פתוח.

שאלה מהקהל: אבל לפי מה שמרן שליט"א אמר לעיל, הרי ישנם מזיקים ועופות, שכן מגיעים אליהם?

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות, אבל כמדומני שהעופות אינם אוכלים אתרוגים. ולגבי המזיקים, יתכן. אתה כעת הרכבת חידוש על חידוש, ואין הכי נמי. יפה מאד. יכול להיות שזה לפחות לימוד זכות. עוד מעט נסביר, למה בכל זאת למסקנא יש ביעור, למרות שזה לא כלה. לפי מה שנגיד בהמשך, הדבר יסתדר. בשלב שאנחנו נמצאים, אתם צודקים, אבל עוד מעט נראה כי גם לפי שיטתם, זמן הביעור

אינו בחודש שבט, אלא בזמנינו זה אפילו עד אמצע הקיץ, בודאי שזה נחשב שיש.

אבל ברצוני להסביר כאן איזו נקודה, חושבני כי בכך אפשר יהיה להבין היטב את העניין הזה. הרי שאלנו, שמצד אחד חז"ל אומרים במסכת סוכה, שהאתרוג דר באילנו משנה לשנה, ומצד שני הם אומרים במסכת ר"ה שיש לו ביעור, א"כ ישנה כאן סתירה. אבל התשובה היא, כי הא גופא. כיון שהאתרוג דר באילנו משנה לשנה, אז בעצם צריך להיות שלא יהיה לו ביעור כלל, גם אחרי חמש שנים, כי תמיד הוא דר באילנו. אולם דוקא בגלל זה, באו חז"ל ונתנו לאתרוג דין מיוחד, שיש לו ביעור.

הרי הקדמנו ואמרנו לעיל, שעניין הביעור בא להראות לאדם, שהוא לא בעל הבית, הקב"ה הוא בעל הבית, הפרי הוא לא שלך. אז אם כעת תגיד לי, שלא אתרוג אין ביעור, פירושו שכביכול לגבי אתרוג אני בעל הבית ולא הקב"ה ח"ו. כי אפשר לאכול אותו כל הזמן. אמנם אפשר לומר, טוב, אולי לאחד לא חששו. כל הפירות יש להם ביעור, אז בגלל אתרוג? אבל אולי בגלל שהאתרוג הוא חשוב. בכל אופן לגבי השאלה, שהרי ישנה גמרא מפורשת, שיש לאתרוג ביעור. א"כ איך זה מסתדר? התשובה היא, כי דוקא בגלל העניין הזה, שהוא דר משנה לשנה, קבעו לאתרוג דין מיוחד.

דרך אגב, כעת נזכרתי כי ידידנו הרב אליהו סוויד הי"ו הביא לנו רש"י במסכת תענית ודף ו' ע"א, גם שם רש"י כותב [בד"ה משיר פירותיהן], שישנם אתרוגים בעץ גם אחרי סוכות. זאת גם ראייה לדברינו, לא כפי שהם אומרים שיש לו ביעור בערב סוכות. הגמרא שם שואלת, למה נקרא שמו 'יורה'? והגמ' אומרת, כי הוא נקרא כך בגלל שהוא מרווח – דהיינו משקה את הארץ. אבל הגמ' שואלת, אולי זה מלשון ירייה? כמו [שמות י"ט, י"ג] ירה יורה? כי הוא משיר את הפירות, ושטף את הזרעים? אז הגמרא מביאה ראייה שלא, כי זה לברכה, ולא לקללה.

הם ראויים לשימוש כלל". ואם כן נמצא דאפילו לאחר הגיזום, עדיין קיימת כמות גדולה של אתרוגים [רק אצל מגדל זה, כארבעת אלפים במספר].

מצד שני הוא כותב, אמנם בשנת השמיטה, כמות האתרוגים שנשארה היא קטנה, הן מחמת שאין מרססים, וישנם מזיקים שאוכלים את האתרוגים בעודם באיבם, והן מחמת ריבוי האנשים שקוטפים למצוה. אך עדיין ישנה כמות ניכרת של אתרוגים.

ובהמשך [אות ד'] הוא כותב, נמצא שזמן ביעור האתרוגים כיום הוא לא בזמן הגיזום, כפי שהוקבע בזמנו ע"י גדולי עולם, היות ובזמנם כמות העצים בארץ היתה קטנה, ובמספר עצים קטן יכול היה כל מגדל להוריד את כל האתרוגים. ומשא"כ במציאות כיום, שישנם לכל מגדל מאות רבים של עצים, ובלתי מציאותי שיוכל לקטוף את כל האתרוגים.

ברוך ה' ישנו שפע, נשאר על העצים הרבה, והם לא מורידים את הכל. אז גם אם נגיד שהפרדס סגור, ואין גישה לחיות, אבל כפי שאמרנו, אולי עופות. או לפי מה שאמרנו, גם חרקים.

הוא מעיר שם, שהחיות אינן אוכלות את פרי האתרוג, אבל לפי מה שחידשנו שחרקים וכדומה בכלל חיה, נחשב א"כ שלא כלה להם. עוד מובא שם בהמשך [אות ו'] כך, ונזכיר כאן שיטה אחרת, מה שכתב בהא"י עניינא הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בספרו אגרות משה [א"ח סי' קפ"ז ד"ה והנה], שכתב לחדש שזמן הביעור הוא מיד בתחילת השנה השמינית, שהרי דעת הרמב"ם [פרק ד' משמיטה ויובל הלכה י"ב] דבאתרוג אזלינן בתר לקיטה כירק לחומרא, וא"כ נמצא שבר"ה של שמינית צריך לבעור, כיון שמיד לאחר ר"ה אין יותר פירות שביעית במחובר, שנפקע מהם קדושת שביעית.

הרי הרמב"ם אומר, שלגבי אתרוג, הולכים אחר לקיטה.

מה שאומר האגרות משה, זהו חידוש גדול, ונראה לענ"ד תמוה מאד. אבל הסברא שלו היא, כי כיון שבאתרוג הולכים אחר לקיטה, א"כ אין יותר פירות שביעית. כך הוא טוען.

מסביר רש"י, מה זה 'משיר פירות?' וז"ל, שעודן באילן, כגון אתרוגים או רימונים או סופי תאנים. א"כ הנה, הרי מדברים על היורה, כאשר יורד הגשם 'יורה', נמצאים עדיין אתרוגים באילן. רש"י מזכיר שם, גם אתרוגים. הדבר יפה מאד, זאת לכאורה ראיה טובה, אם כי יש מקום להשיב שהמחמירים דיברו רק לפי המצב בזמננו שהמגדלים קוטפים הכל.

ישנה על כך עוד סתם הערה צדדית, כי לגבי רש"י במסכת תענית, יש אומרים שזה לא רש"י בעצמו, אלא תלמידו. מעירים על כך, כגון החיד"א בשם הגדולים, והיעב"ץ, ומהר"ץ חיות, שזה לא רש"י בעצמו אלא תלמיד שלו. בכל אופן, זה ג"כ מקור מן הראשונים.

ועניינים כאלה שאינם ידועים אלא לבני ארץ ישראל וסביבותיה, בודאי לא כתבם המחבר מעצמו, אלא היה לו מקור לכך מהגאונים וכדומה, וכמו שהוא אפילו בפירושי רש"י עצמו בכל כי הא"י גוונא כידוע. איתמר].

*

ב'הליכות שדה' [161, עמ' 33] מובא כך, עד חדשי שבט ואדר, דרך המגדלים להוריד את האתרוגים מהעץ, מ"מ נראה דאין זה עדיין זמן הביעור, היות ולאחר בירור הדברים ממגדלי האתרוגים התברר דחלקם מורידים את הפירות כבר לאחר חג הסוכות, בחדשי מרחשון וכסלו, וחלקם מורידים בחדשי שבט ואדר.

ונביא מדברים ששמענו מא' מהאתרוגנים הגדולים, שבבעלותו כאלף עצים, "במהלך חדשי חשון וכסלו אנחנו מורידים את האתרוגים מהעצים כדי שלא יזיק לעץ משאם. מכיון שהאתרוגים אז ירוקים כצבע העלים, נשארים בדרך כלל על כל עץ כארבעה או חמשה אתרוגים שלא הבחינו בהם, וכמות זו אין בכוחה לפגוע בעץ". דהיינו, כיון שזה מכביד על העץ, הם רוצים להוריד אותם.

"לאחר מספר חדשים, שהאתרוגים שנשארו כבר הצהיבו, ניכרים אז אתרוגי השביעית שנשארו על העצים. ובדרך כלל נמשך תהליך הריקבון על העץ עד חודש תמוז, שאז כבר אין

אבל לפי דבריו קשה, א"כ איך יוצאים ידי חובת מצות אתרוג? הרי לא ביערו אותו? הרי לפי הרמב"ם, צריך לאבד אותו ממש? כיצד הדברים מסתדרים? שיטתו לכאורה אינה מובנת, לפי הרמב"ם בעצמו. בשלמא לפי מי שאומר שביעור היינו הפקר, אבל לפי דבריו, בראש השנה זה כבר צריך ביעור, אז איך יקיימו את המצוה?

אולם לפי מה שאנחנו אומרים בס"ד, חז"ל קבעו שלא תרוג ישנו דין מיוחד, כי הוא היחידי מכל העצים והאילנות שמתקיים באילנו משנה לשנה. אם נגיד שאין לו ביעור, אזי אנחנו מבטלים בכך את המטרה של מצות הביעור, להראות שאתה אינך בעל הבית. לכן חז"ל קבעו, לתת לאתרוג זמן מוגבל. אם האתרוג חנט בשביעית ונלקט בשביעית, זה נקרא אתרוג של שביעית. אבל האתרוג שנלקט אחר כך, הוא כבר שייך כאילו לשנה הבאה, אפילו שהוא חונט עכשיו. וזאת למרות שלגבי פירות אחרים, צריך להיות שדינם משתנה, אבל באתרוג זה לא כך. לגבי האתרוג, הגבילו זאת כך, שרק אם הוא חנט בשביעית ונלקט בשביעית, אז הוא נקרא אתרוג של שביעית. אבל לאחר מכן, זה כבר שייך לשנה הבאה, ולכן יש לו ביעור.

שאלה מהקהל: אם כן לפי מה נקבע זמן ביעורו?

תשובת מרן שליט"א: כאשר יגמרו מן העצים האתרוגים שחנטו בשביעית.

בכל אופן, גם ב'הליכות שדה' כתב, כי זמן הביעור באתרוגים, הוא באמצע חדשי הקיץ. דהיינו בסביבות תמוז, ואפילו מנחם אב.

על כן אני אומר, כי למרות שאנו רואים שהאתרוגים שלנו התימנים – גם כיום, ולפי מה שאנו אומרים גם בזמן חז"ל היה אותו הדבר, לא השתנה הדין – בכל זאת יש להם ביעור. זהו דין מיוחד, שנתנו באתרוג. אבל, אפשר לרווח את הזמן. דהיינו, לא בסוכות, ולא בשבט, אלא עד חודש מנחם אב, חדשי תמוז – אב, אז זהו זמן הביעור שלהם. אולי בשיעור

הקודם אמרתי בחודש שבט, אבל כעת נוספה לי הידיעה הזאת, וגם בצירוף העניין הזה שאמרתי שישנם מזיקים האוכלים אותם, או שעדיין משאירים אותם עד חודש תמוז כפי שכי' שם בהליכות שדה, א"כ ממילא אפשר להקל יותר ולרווח. ובפרט ששביעית בזה"ז מדרבנן, וי"א שגם הביעור עצמו הוא מדרבנן.

מקודם אמרנו, שהרמב"ם נתן טעם למצות התורה, בכדי לחמול על העניים, וגם בשביל טובת האדמה. הרמב"ם לא מזכיר את הטעם, כדי שהאדם לא יחשוב שהוא הבעלים. את הטעם הזה, אומרים מפרשים אחרים, כגון ספר החינוך. א"כ בעצם אנחנו מכניסים ברמב"ם, טעם של מפרשים אחרים. אבל ראשית, זאת אינה סתירה. כי יכול להיות שגם הרמב"ם מסכים לכך, אמנם הוא אמר טעם, אבל הוא אינו חייב להגיד את כל הטעמים. דבר שני, אם נגיד שהביעור הוא מדרבנן, אז הרמב"ם נותן בספרו מו"נ טעמים למצות דאורייתא, והוא לא נכנס לכל הפרטים. גם כאשר הרמב"ם כתב את הטעם שזה משום חמלה, כמ"ש זאכלו אביוני עמך, ולא כתב את הטעם השני, להראות שהקב"ה הוא בעה"ב. הרי הסברנו, שעניין הביעור הוא כדי להראות שאינך בעה"ב, ומסבירים אנחנו זאת ברמב"ם. אם כן זאת אינה סתירה, הרמב"ם הסביר את המצוה מדאורייתא, אבל הרי לגבי הביעור י"א שזה מדרבנן, גם בדעת הרמב"ם. כידוע, נחלקו בכך הפני יהושע והמנחת חינוך. כי הרמב"ם לא מונה זאת בכלל המצוות. והרמב"ם שם במו"נ מדבר, על 'מה שספרנו', דהיינו על מניין המצוות שהוא כתב, ובמניין המצוות הוא בודאי לא מנה את זה. א"כ אפשר לומר, כי זהו הטעם ל'דרבנן'. אם הביעור הוא מדרבנן, אז זהו הטעם ל'דרבנן, וגם הרמב"ם יכול להסכים ולקבל את העניין הזה.

ולגבי טעם השמיטה, עיין למהרח"כ בשם טוב ריש הלכות שמיטה (וכן בספרו קיץ המזבח פרשת בהר על פסוק ושבתה הארץ וגו'), על פי הגמרא בסנהדרין. וכתב כך כביאור על דברי הרמב"ם, וזה מתאים למה שאמר מעכ"ת

שערי יצחק – השיעור השבועי

לאתרוג ביעור, וי"א שהביעור הוא הפקר. והסברא שלנו חזיא עכ"פ לאצטרופי.

*

שאלה מהקהל: לגבי ימי החנוכה שיבואו אלינו לשלום בקרוב, מה דעת מרן שליט"א לגבי אדם שלא הדליק נ"ח בביתו ביום הראשון, האם ביום השני הוא צריך לברך שהחיינו? כי בספר מועדי השם כתוב, שהוא לא יברך.

תשובת מרן שליט"א: אם ביום הראשון בירכו עליו בביתו, הכי הרבה שיברך אז בהרהור בלב, בכדי לצאת מן הספק.

שאלה נוספת מהקהל: אבל יוצא שהוא משתהה בין הברכה לבין ההדלקה?

תשובת מרן שליט"א: ראשית, שתיקה לא היא הפסק. שנית, הוא יכול לברך שהחיינו גם אח"כ, הדבר אינו מעכב. את ברכת הזמן, הוא יכול לברך אח"כ. אבל בלא"ה, זה לא מעכב, זה בסה"כ כמה שניות.

אפשר שביום הראשון יכוונו לא להוציא בברכת שהחיינו, ואז ביום השני הוא יוכל לברך בשופי בפה.

והמקום ברוך הוא יעשה לנו נסים ונפלאות, כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו. לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון. פרטים בטלפון: 050-4140741.

שבמו"נ לא כתב הרמב"ם את כל הטעמים, ובפרט שטעם זה מקורו בגמרא. איתמר.

שאלה מהקהל: אם שביעית מדרבנן, אז למה להחמיר לגבי היתר מכירה?

תשובת מרן שליט"א: דבר ראשון, מ"מ זהו דבר שעיקרו מדאורייתא. למרות שזה מדרבנן, אבל יש לו עיקר מן התורה. זהו דבר מבוסס. וכבר אינני מדבר על כך, שיש אומרים ששמיטה בזמן הזה מדאורייתא. אנחנו פוסקים שזה מדרבנן, אבל י"א שזה מדאורייתא. גם בדעת הרמב"ם, י"א שזה מדאורייתא. אבל גם אם לא, הרי עיקרו מן התורה. חוץ מזה, ההיתר מכירה, זה חוכא ואטלולא, כי אנשים לא יודעים בכלל על מה הם חותמים, והם לא הבעלים בכלל וכו'. זה לא רציני. גם אם נגיד שישנו צד וישנה אפשרות, אבל בפועל זה לא נעשה כמו שצריך. ועיין בשיעור מוצש"ק בא התשע"ד, ומוצש"ק וירא התשפ"ב. ויש עוד סיבות, שהמעין ימצא בספרים.

שאלה מהקהל: וכי האתרוג התימני, מצוי אצל האשכנזים? הרי אצלם יש זמן של ביעור?

תשובת מרן שליט"א: כפי שאמרתי מקודם, אין דבר כזה. כיון שהאתרוג התימני, הזמן שלו מתאחר, אז כל האתרוגים הם אותו הדבר, לא מחלקים בין זני האתרוגים, כולם הם אתרוג, וצריכים לקחת את המאוחר שלהם. הוא קובע לכולם.

שאלה מהקהל: אני מביין מתוך דברי מרן שליט"א, שיוצא מכך שביעור באתרוג הוא רק מדרבנן, שהם נתנו לו דין מיוחד, אבל מעיקר הדין מדאורייתא אין לו ביעור, אם כן יהיה אפשר להקל בו כדעת האומ' שלביעור סגי בהפקר. נפקא מינה לעשות מהאתרוג מרקחת, שיהא מותר להחזיק זאת כמה שנים?

תשובת מרן שליט"א: אתה עושה חשבון נכון. אבל זה בבחינת מה שאחז"ל, זכי בשביל שאנו מדמים, נעשה מעשה? אמרנו חידוש, מסברא דידן, הרי אין לכך שום מקור מפורש, וקשה א"כ לקבוע לפ"ז מסקנות להלכה.

אבל מ"מ נראה שהינך צודק למעשה, מאחר שיש כאן ספק ספיקא. יש אומ' (הרידב"ז) שאין